

Honvéd János

Negyven év eredményei egy nógrád megyei település politikai, gazdasági, társadalmi életében

[Jelen beszámoló az egykori Magyar Szocialista Munkáspárt intézményén belül, az 1980-as évek közepén kézirat formájában keletkezett. Az írás rendkívül értékes helytörténeti információkat tartalmaz, emellett látásmódja a szocialista rendszer "korszellemébe" enged betekintést. A kézirat szövegét eredeti formában, változtatás nélkül közöljük.]

E nógrád megyei kisközség, mely a Mátra északi oldalán Galyatetőtől 2km-re, a tengerszint felett 600-650 méter magasan fekszik négy évtizedes fejlődését szeretném bemutatni. Mátraalmás a legkisebb községek közé tartozik olyannyira, hogy sem az Új Magyar Lexikon, de még a Magyarországi Útikönyv sem említi meg. 1958-ig Szuahuta, 1959. január 1-től Mátraalmás néven szerepel a közigazgatásban. A település lakóinak életkörülményeit, életének fejlődését a jobb megérthetés érdekében három részben, a felszabadulás előtti, majd a négy évtizedes, továbbá a távlati fejlődés lehetőségeit szeretném bemutatni.

1945 előtt a lakosság létszáma 580-600 fő között ingadozott, mintegy 120-130 családból tevődött össze és 90 lakásban laktak. A lakások 90 százaléka egy szobakonyhás volt, 10 százaléka két szobás. A házak vert falból, illetve vályogból készültek kisméretű ablakokkal, a padlózat döngölt föld volt. A házak teteje nagyobb részben zsúpfedelű és faszindelyes volt. Pár házra cementből készült cserép is került. A lakások többsége igen szegényesen volt berendezve, nem volt ritka a 8-10 gyermekes család sem. A község lakóinak összesen 85 kh. szántó, rét és legelő területe volt, melyből belterület 36 kh. A belterület nagyobb részét gyümölcsfákkal ültették be, főleg téli almafajtákkal és besztercei szilvafákkal. Ez a lakosság szerencséje is lett, mert később bizonyos élelmezést biztosított a lakosság részére, sőt egyesek még eladni, vagy cserélni is tudtak a környező lakossággal. A családok közül kb. 15-nek 2-3 kh. között volt az ingatlanuk, a döntő többségnek 100-400 négyszögöl, még a szükséges burgonyájukat, ami kenyér után egyik legfontosabb eledelük volt, sem tudták megtermelni. A lakosság munkaképes férfiainak 90 százaléka erdő és mezőgazdasági munkás volt, a hat elemit kijárva az ország különböző területeire ment dolgozni, döntő részben kenyérnek valóért. Ősztől tavaszig különböző erdőbirtokosságokban fatermelő, faszéngető munkát végeztek saját szerszámaikkal, nehéz munkával kevés bérért. Nyáron földbirtokosoknál,

vagy jobb módú parasztgazdáknál aratási, cséplési munkát vállaltak terményért. A lakosság egy része summásnak [*napszámosnak – a Szerk.*] ment 2-6 hónapos időre, ezen a területen nők voltak többségben. A község férfi lakóinak nagyobb hányada apáról fiúra szálló faszerszám készítésével foglalkozott. Tudomásom szerint az akkori Heves és Nógrád területén más helyen nem foglalkoztak a fa ilyen sokoldalú feldolgozásával. Néhány faszerszámot megemlítek amit készítettek: kaszanyél, gereblye, kapa, ásó, villanyél, seprű, hólapát, tiló, favilla, orsó, ördögfogatoknak járom, fatengely, kerékküllő és még egyéb szerszámnyeleket. Továbbá a háztartáshoz, házberendezéshez szükséges eszközöket is készítettek: ruhásláda, fakanál, szék, asztal, stb. Ennek árusításával gyalogosan falukat járva, vásárokon igyekeztek a megélhetésüket biztosítani.

A községben egy személynek volt üzlete és kocsmája, aki lovasfogaton hordta az árut igen rossz útviszonyok között. Továbbá egy építész mestere volt a településnek, akinek kereskedői engedélye is volt. 4 fő a 7 km-re lévő parádsasvári üveggyárban dolgozott. A lakosok közül cseléd senki sem volt, ezalatt a férfiakat értem, a nők közül 6 fő. A település vonzási körzete Gyöngyös, mint mezőgazdasági város volt. A faszerszámok nagy részét oda vitték eladásra. A községnek két tantermes iskolája volt két tanítóval. Mintegy 70-80 gyereket tanítottak. Ez az iskola 1945 előtt is állami iskola volt. Tudás szempontjából többet adtak mint az egyházi iskolák, de a szegénység végett továbbtanulásra nem volt lehetőség.

Közigazgatásilag a Mátramindszenti Közjegyzőséghez tartozott községünk, de képviselőtestület részéről Szuha községben a testületben egy tiszteletdíjas képviselte a lakosságot. A lakosság római katolikus vallású, de a településnek temploma nem volt. Az állami iskolában volt elrekesztve a szükséges oltár, ahol egy hónapban egyszer cerebláltak misét. Dorogháza községből járt ki a pap, azonkívül az iskolában hitoktatás volt egy héten két alkalommal. Felszabadulás előtt a településen semmiféle párt nem működött. Egy fülhallgatós rádió volt a községben, a tanítónak. A településnek összesen 6-8 egyfogatos lovaskocsija volt, ingadozóan 30-40 tehén, 15-20 kecske tette ki a háztáji állományt. A felszabadulás utánihoz képest jóval kevesebb, mert akkoriban a legeltetéssel sok probléma volt. A község környéke báró Solymossy Jenő erdőbirtoka, valamint szuhai és dorogházi lakosok erdőbirtokossági területe volt, amelyekre az állatokat nem lehetett hajtani. Mátramindszenten volt a körzeti csendőrség, amely községünkben is felügyelt a rendre.

A második világháborúban mintegy 50-60 személyt vonultattak be, ebből 10 fő soha nem tért haza. A németek 1944 október végétől 1944. december 20-ig tartották megszállva a települést. Ekkor jöttek be a szovjet csapatok, akiket a lakosság nagyon várt és szeretettel fogadott, mert a lakosság beszél szlovákul és könnyen megértették egymást. A szovjet csapatok mivelhogy németekkel ellenállásba nem ütköztek, északi irányba Kisterenyre felé haladtak tovább a román csapatokkal együtt.

Községünk 1944. december 20-án a reggeli órákban szabadult fel. Ugyanúgy mint az ország többi településében itt is megindult a demokratizálódási folyamat. A felszabadulás utáni évek sem voltak aggályoktól mentesek, elég bizonytalan időket élt át a település. Ez annak tudható be, hogy elég messze esett a község a központi helyektől. A változásokat később tudta meg, és még sok idő kellett ahhoz, hogy kinevelődjenek azok a személyek, akik a kételkedőknek tanácsot tudtak adni. 1950. január 1-ig közigazgatásilag Heves megyéhez, a Pétervásárai járáshoz, Pétervásárához tartozott a település. Abban az időben ezen székhelyek megközelítése igen nehéz volt, akinek valamilyen ügy miatt be kellett mennie, gyalogosan tette meg. 1944. december 20-tól 1945 áprilisáig, az egész ország felszabadításáig munkalehetőség sehol nem volt. A lakosság faszerszámért cserébe más településeken élelmiszert kapott. A felszabadulást követően fontos politikai eseménye volt a településnek: a párt helyi szervezetének megalakítása. Elbeszélések alapján 1945 áprilisában megalakították a kommunista párt helyi szervezetét mintegy 360 fővel. Első gyűléseiken határozták meg a legfontosabb tennivalókat. Ezek között első helyen szerepelt a munka beindítása. Ez úgy történt, hogy a Parád Fényesi Erdőgazdaság alkalmazásában volt egy személy erdész munkakörben alkalmazva, aki a kapcsolatot tartotta a gazdaság vezetőivel és a község lakóival. Az első szóra a falu munkaképes férfi lakója a gazdaság dolgozója lett.

A kommunista párt vezetőségének megalakulásával egyidőben megalakult a Földigénylő Bizottság is. Mivelhogy földbirtokos nem volt a községben, földet nem tudtak osztani. Dorogháza község határában, Bochidpusztán volt báró Solymossy Jenőnek 23 kh. birkaleelője. Ezt kapta a község, amely a nincstelenek között lett szétosztva, bár a településtől 3 km-re volt mégis az egész terület mezőgazdasági művelés alá került. Ugyanennek a bárónak Szuha község határában volt 32 kh. leelője, községünkötől 2 km-re. Ezt a Szuhai Földosztóbizottsággal egyetértésben kettéosztották. Így a településnek saját leelője lett, ami maga után hozta, hogy majdnem minden család tehenet tartott. Fokozatosan a település környékén megalakultak az erdészetek. A zagyvapálfalva fűrőüzem a község határában szén után kutatva szintén több embernek biztosított munkalehetőséget. A községben háború idején nem volt iskolai oktatás. Felszabadulást követően a régi tanító visszatért tanítani. Az iskolát nem kellett államosítani, mert a Horthy-rendszerben is állami tulajdonban volt. Az első szabad május 1-jét a község lakói megünnepelték. A jelenlegi téren beszéd hangzott el, majd azt táncmulatság követte. Első választások alkalmával a Kommunista Párt kapta a legtöbb szavazatot, ugyanakkor mivel a választók más községekkel is találkoztak még két pártra: a Független Kisgazdapártra 8-10-en és a Nemzeti Parasztpártra 3-an szavaztak.

A település lakosságának volt egy fájó pontja az 1946-os évben. Önálló községgé akart alakulni, amit a Kommunista Párt vezetője kezdeményezett. A reális lehetőség meg is volt rá, mivel az 1866. évi XXII. t.c. 152. paragrafusa erre lehetőséget adott. 91 lakóház volt a településen 124 családdal és 576 lakossal. Mivel a község lakói szlovákul beszéltek

a megyei-járási vezetők azt ajánlották a népnek, hogy települjenek át Kotyházpusztára önálló községként. A hegyvidékhez, erdőhöz szokott nép ezt nem fogadta el. Ekkor 1946-ban Szlovákiából jöttek agítani a népet, hogy oda települjenek át, ahol üres falvak várnak rájuk. A község lakóinak 60 százaléka be is iratkozott az áttelepülésre. Sok család kettészakadt, testvér testvér ellen volt. Az áttelepülés 1947 nyarán meg is történt. Az áttelepültek minden ingóságukat kivihették. A visszamaradt családok száma 52, ezek között került felosztásra a kitepültek után visszamaradt házak, szántók, rétek olyformán, hogy minden egy családhoz tartozó személy 400 négyszögölt kapott. Ilyformán az 52 család törpebirtokos kategóriába esett. A föld minősége pedig alig érte el az 1-2 koronaértéket. Ez a tény az 1950-es évek beadási kötelezettségét növelte, amit csak úgy tudtak teljesíteni, hogy a környező falvakban megvásárolták a beadásra szánt terményt.

1960-ban került sor az erdő állami tulajdonba vételére. Mátraalmás /Szuahuta/ és a szomszédos községek között csak földút volt. A 3 éves tervidőszak alatt építették az első köves utat, amit 1948 tavaszán adtak át. A település fejlődésének ez mérföldköve volt, mivel a község megközelítésével jobb életkörülmények teremtődtek meg. Az 1948-as évben megnyílt a Nógrádi Szénbányák Ménkesi aknaüzeme. Eddig csak erdei munkásai voltak a községnek. Ekkor mintegy 30 férfi választotta ezt a munkahelyet és már az 1953-54-es években 40 fő volt vājár. Ez a fejlődési folyamat a mai napig sem szűnt meg, csak annyiban változott, hogy a "nehezebb" szakmákat – bányász, erdészeti dolgozó – már kevesen, vagy nem is választja senki. Az 1970-es évektől minden általános iskolát végzett fiatal továbbtanult. Különbőféle szakmákat sajátítottak el és a környező üzemekben – Páva Ruhagyár Jánosakna, GANZ Mátranovák, Tsz. Mátramindszent, Nagybátonyi Erdészet – szakmunkásként dolgoznak, de községünkben több egyetemet végzett – külföldön is – felelős beosztású vezető is kikerült. Az általános iskola 1972. évi körzetesítésével – előbb Szuhára, majd Dorogházára – minőségi változás állt be az iskolai oktatásban. Az 1950-es évektől a község gazdasági életében is jelentős fejlődés mutatható ki. Új és már korszerű lakóházak épültek. Az üzletet a Nógrád Megyei Kisker. Vállalat, az Italtoltot a Földművelésügyi Minisztérium veszi át, így javul az áruellátás. Telefon összeköttetése sem volt a községnek, ez 1953-ban lett bevezetve és 1980-ban korszerűsítve. A települést 1961-ben kapcsolták be az országos villanyhálózatba és ez még nagyobb fejlődést eredményezett az itt lakó népnek. Ma már minden házban van TV, rádió és a legkülönbözőbb háztartási gépek. Az 1960-as évektől 7 db közút épült a községben és a középületek felújítást nyertek. A lakott területen belül az utak 2 km-t tesznek ki, ebből másfél km ma már köves út. A községet közvetlen buszjárat köti össze a megyeszékhellyel Salgótarjánnal és a Mátramindszenti Vasútállomással. A településen jelenleg 20 személygépkocsi tulajdonos van.

Mint már megírtam a községünkben a Kommunista Párt volt a legerősebb. 1948-tól csak a K.P. működött. A felsőbb pártszervek a két munkáspárt egyesítésekor más községekbe bizottságokat küldött a településről. A bizottság egy tagja a választás

alkalmával agitátorként járta a járás falvait, akiből később mezőgazdasági szakember, Tsz. elnök lett. Egy másik tagját a felsőbb pártszervek iskolára küldték a fővárosba, akiből az 50-es évek elején gyapottermesztési kormánybiztos lett. Későbbiek folyamán állami és tanácsi apparátusban felelős beosztásban tevékenykedett nyugdíjazásáig. 1950 őszen alakult meg községünkben az első ifjúsági szervezet a DISZ 30 fővel. Jelentősebb politikai lépésük volt, hogy közülük legtöbben a "széncsata" sikere érdekében a Ménkesi bányába mentek dolgozni.

Az 1956-os eseményekről rádión keresztül szereztek tudomást a község lakói. A településen két hangadó volt, akiket a község lakói könnyen leszereltek. Mivel a kis falunk lakossága munkás volt, munkába rendszeresen jártak. Annál nagyobb nyomás jött a szomszéd községből, ahol az úgynevezett "számonkérő bizottság" zaklatta a település kommunista vezetőit. A párt élt és végezte munkáját, november 4-ét úgy értékelte mint új felszabadulást. Az 1956-os ellenforradalmi események előtt 36 tagja volt az alapszervezetnek, az MSZMP megalakulásakor 27-en maradtak. November 4-e után öt párttag fegyvert kapott és helyileg védte a Munkás-Paraszt Kormány hatalmát. 1957-ben az Ifjúsági Szervezet KISZ néven alakult újra és 1983-ig működött. Azért szűnt meg, mert minden fiatal a munkahelyén és az iskolájában lett KISZ-tag.

A négy évtizedes szabad életünk fejlődését még községünkben is nehéz követni. Olyan mély politikai, gazdasági és társadalmi változás következett be rövid idő alatt, amelyhez más feltételek között több évszázad kellett volna. Az 1971. évi MT. határozat szerint Mátraalmást helyi jellegű üdülőterületté nyilvánították. Tervezve volt Galyatető és Mátraalmás között libegő építése, mivel községünket a téli sportok központjává akarták fejleszteni. A mai napig ez csak terv. A község lakóinak száma csökkenő tendenciát mutat. Több üres lakás is jelzi ezt. Az üres lakások zömét, valamint a településhez tartozó külterületeket beépítés céljából az ország különböző tájairól hétvégi pihenők céljára vásárolták meg a csendes, jó levegőt, pihenést igénylők. Azonban a rendezési tervek nehezen készülnek, sok telek beépítetlen mostanáig. A volt általános iskola épületének felét festő műteremmé és hozzá komfortos lakássá alakították át, ami jelenleg nincs kihasználva. A másik felében mozi helyiség, ifjúsági klub, könyvtár valamint orvosi rendelő működik. A településnek fájó gondja a szolgáltató – üzlet, italbolt – épület állapota.